

Ledamöterna Dag Ekmans, Gunnar A Karlssons och Hans Hellers skiljaktiga mening.

Vi har en annan uppfattning än majoriteten i frågan om den omtvistade studiecirkeln utgjort utbildning i studieledighetslagens mening. Vi anser att domskälen efter det stycke som inleds med orden "Självfallet kan viss verksamhet...." borde ha haft följande lydelse.

"Även i detta mål har domstolen enbart att pröva om det för studiecirkeln utarbetade studiematerialet har sådant innehåll att man därav kan dra slutsatsen att den verksamhet som bedrivs i traditionell cirkelform inte utgör utbildning. Det görs inte gällande annat än att studiecirkeln i formellt och pedagogiskt hänseende är upplagd som vilken studiecirkel som helst. Det är också viktigt att understryka att parterna i målet inte tvistar om vilken verksamhet som cirkeldeltagarna faktiskt ägnar sig åt. Arbetsdomstolen anser sig därför kunna utgå från att cirkeln inte på något principiellt sätt skiljer sig från den cirkel som prövades i 1978 års dom.

Intresset i detta mål knyter sig främst till vissa formuleringar rörande målsättningen för cirkeln som förekommer i studiehandledningshäftet. Frågan blir om det uttalade syftet påverkar verksamhetens karaktär. Man måste då göra klart för sig skillnaden mellan å ena sidan det för verksamheten formulerade utbildnings-syftet och å andra sidan det syfte som måste ligga i all utbildning, nämligen att förmedla kunskaper och insikter. Frågan om en viss verksamhet åsyftar kunskapsförmedling påverkas i och för sig inte av om det uppställda utbildningsmålet t ex är att nå en examen eller att kunna delta i politisk verksamhet. Först om det formulerade syftet faktiskt påverkar verksamheten så att inslaget av kunskapsförmedling minskar, blir det formulerade syftet av intresse för frågan om verksamheten utgör utbildning eller ej.

Om man utgår från de i målet aktuella förhållandena kan resonemanget belysas på följande sätt. Ett politiskt parti har som mål att vinna ett val. I syfte att nå målet satsar partiet på olika verksamheter såsom mötesverksamhet, utbildning, massmediadebatter, utdelning av flygblad och annan opinionsbildning. Karaktären av de skilda verksamheterna påverkas inte i och för sig av att de alla ingår i partiets totala verksamhet. Det som alltså normalt är att anse som utbildning, blir inte något annat av det skälet att verksamheten samtidigt ingår som ett led i ett partis strävan att nå ett politiskt mål, inte ens om målet är kortsiktigt.

Enligt arbetsdomstolens mening är det tydligt att den omtvistade studiecirkeln i och för sig syftar till att förmedla kunskaper i sedvanliga undervisningsformer. Uppenbarligen ingår också verksamheten som ett led i partipolitiska strävanden med syfte att främja ett visst partis valresultat. Frågan är då om detta övergripande syfte inverkar på den faktiska cirkelverksamheten så att denna inte längre kan anses i huvudsak åsyfta kunskapsförmedling.

Studiehandledningshäftet "Framtid för Sverige" innehåller visserligen vissa målformuleringar som är ägnade att skapa tvekan till om cirkelverksamheten i första hand är utbildning. Så t ex framhålls bl a att studiecirkeln "ingår som ett led i arbetet för en framgångsrik valrörelse inför 1982 års val". Det sägs också att "denna inriktning bör präglade arbetet i cirkeln. I cirkeln skall vi lära oss huvudpunkterna i det ekonomiska programmet. I cirkeln skall vi lära oss att argumentera. I cirkeln skall vi diskutera vilka metoder vi kan använda i agitationsarbetet". (sid 9). Dessa och andra liknande uttalanden för närmast tanken till en rent politiskt mötes- eller opinionsbildningsverksamhet. Det skulle alltså vara fråga om att inom ramen för ett politiskt partis verksamhet ägna sig åt diskussioner om hur man på bästa sätt för ut partiets budskap till väljarna.

Större delen av studiematerialet behandlar emellertid omfattande, ofta komplicerade samhälls- och ekonomiska frågor. Att döma av studiematerialet och den uppläggning av cirkeln som framgår av studiehandledningen, kan därför inte antas annat än att den övervägande delen av cirkeltiden i första hand ägnas

åt kunskapsförmedling. Utöver studiematerialet har i målet inte åberopats någon annan utredning. Mot denna bakgrund måste de uttalanden om utbildningsmålet som görs i studiehandledningen i första hand uppfattas på det sättet att cirkeldeltagarna därigenom uttalar sin avsikt med hur cirkeldeltagarna bör använda de kunskaper som de får genom cirkeln. Endast i mindre utsträckning ger studiehandledningen belägg för att verksamheten i cirkeln ägnas åt annat än utbildning, t ex diskussion om metoder i det lokala agitationsarbetet eller om lokala valaktiviteter. Slutsatsen blir därför att den övervägande delen av verksamheten i studiecirkeln utgör utbildning i studieledighetslagens mening.

Domstolen vill även något beröra betydelsen av att statsbidrag i form av tilläggsbidrag utgått till studiecirkeln enligt förordningen av statsbidrag till studiecirkel m m. Arbetstagarparterna har åberopat denna omständighet till stöd för sin talan, medan verkstadsföreningen menar att beviljande av statsbidrag saknar betydelse för studieledighetslagens tillämpning eftersom reglerna om studiestöd har ett annat ändamål och ett annat syfte än studieledighetslagens bestämmelser. Arbetsdomstolen delar i princip verkstadsföreningens synsätt. Som framgår av uttalanden i propositionen till studieledighetslagen föreligger inte en direkt koppling mellan statsbidragsbestämmelserna och studieledighetslagen. Den omständigheten att statsbidrag utgår utvisar endast att cirkelverksamheten uppfyller de krav och villkor som i statsbidragsförordningen uppställts för beviljande av sådant bidrag. Någon direkt vägledning för innebörden av utbildningsbegreppet i studieledighetslagen får man inte av denna omständighet. Att viss cirkelverksamhet är berättigad till studiestöd bör dock naturligen tala för att verksamheten också utgör utbildning i studieledighetslagens mening. Däremot är det inte lika naturligt att man kommer till motsatt uppfattning då verksamheten inte får studiestöd.

På grund av det anförda finner arbetsdomstolen att metallindustriarbetareförbundet och verkstadsklubben vid företaget inte gjort sig skyldiga till felaktig tolkning av studieledighetslagen. Verkstadsföreningens talan skall därför avslås.

Arbetsdomstolen vill tillägga att, det kan råda delade meningar om det riktiga i att även politisk utbildning omfattas av studieledighetslagen. Betänkligheter mot den rådande ordningen saknar emellertid betydelse från rättstillämpningssynpunkt. Studieledighetslagen ger arbetstagare en vidsträckt principiell rätt till ledighet för studier, oberoende av dessas art och kvalitet. Det är inte domstolens uppgift att genomföra någon begränsning i denna rätt."

Överröstade i denna fråga är vi ense med majoriteten i övrigt.

Nr 33

Svenska Metallindustriarbetareförbundet

mot

Sveriges Verkstadsförening och AB Sporrang i Norrtälje.

I mål om bl a föreningsrättskränkning mot klubbordförande uppkommer följande frågor. 1. Arbetsgivaren försöker övertala avdelningsordföranden att medverka till att klubbordföranden entledigas från det fackliga uppdraget. Föreningsrättskränkning? Hinder enligt 3 § förtroendemannalagen? - 2. På ett meddelande till personalen beskyller arbetsgivaren klubbordföranden för bl a företagsfientligt handlande. Föreningsrättskränkning? Hinder enligt 3 § förtroendemannalagen? - 3. I nyssnämnda meddelande förklaras att personalbladet skall dras in på grund av klubbordfö-

randens handlande. Föreningsrättskränkning? Hinder enligt 3 § förtroendemannalagen? Brottmot 11 § medbestämmandelagen? - 4. Verkställande direktör kritiserar i skarpa ordalag klubbordföranden vid ett stormöte. Föreningsrättskränkning? Hinder enligt 3 § förtroendemannalagen? - Allmänna uttalanden om gränsdragningen mellan yttrandefriheten och föreningsrätten.

8 § och 11 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet; 3 § lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen

Mellan Svenska Metallindustriarbetareförbundet (Metall) och Sveriges Verkstadsförening (VF) gäller kollektivavtal. AB Sporröng är medlem i VF och därigenom bundet av kollektivavtal gentemot förbundet.

Bolaget bedriver vid sin fabrik i Norrtälje tillverkning av i huvudsak medaljer, märken och uniformsemblem. Norrtälje-fabriken sysselsätter ca 120 kollektivanställda och 60-70 tjänstemän. Vid fabriken finns en verkstadsklubb. Förbundets medlem Christina Pettersson är ordförande i verkstadsklubben. Förbundets medlem Tage Andersson är medlem i verkstadsklubbens styrelse och ordförande i förbundets avdelning 82. Pettersson och Andersson arbetar båda vid fabriken.

Metall har väckt talan mot VF och Sporröng och yrkat att arbetsdomstolen förpliktar bolaget

1. att till Pettersson utge allmänt skadestånd med 60 000 kr för föreningsrättskränkning och brott mot 3 § förtroendemannalagen
2. att till Andersson utge allmänt skadestånd med 10 000 kr för föreningsrättskränkning och brott mot 3 § förtroendemannalagen och
3. att till förbundet utge allmänt skadestånd med 60 000 kr för föreningsrättskränkning och brott mot 11 § medbestämmandelagen samt 10 000 kr för brott mot 11 § medbestämmandelagen.

Metall har yrkat ränta enligt 6 § räntelagen på de allmänna skadestånden från dagen för delgivning av stämningen (den 1 oktober 1981).

Arbetsgivarparterna har bestritt samtliga yrkanden men vitsordat rättsyrkandet som i och för sig skäligt.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Metall

Vid fabriken i Norrtälje finns förutom verkstadsklubben en SIF-klubb och en SALF-klubb. Pettersson har varit anställd hos Sporröng i Norrtälje i 13 år. Sedan 1979 är hon ordförande i verkstadsklubben. Tidigare har hon varit kontaktombud. Hon har suttit i klubbens styrelse sedan 1976. Andersson har varit anställd vid företaget i 16 år och är ordförande i Metalls avdelning 82. Pettersson och Andersson ingår bägge i förhandlingskommittén vid företaget.

Företagets verkställande direktör Georg Nyström arbetar i Stockholm men kommer till Norrtälje-fabriken ungefär en gång i veckan för förhandlingar i större och viktigare frågor. Övriga förhandlingar sköts från företagets sida av dess platschef i Norrtälje, K-G Sverdfält. Seppo Lepistö, som är bolagets vice verkställande direktör, arbetar i Stockholm men följer då och då med Nyström till Norrtälje för förhandlingar.

Varannan månad hålls s k chefsmöten vid fabriken där information

lämnas av vederbörande chefer om ordergång, fakturering, produktionsbeläggning och investeringar. I dessa chefsmöten deltar fyra klubbrepresentanter varav två från verkstadsklubben. Två gånger per år lämnar koncernledningen information om hela koncernens verksamhet till klubbarna. Fackföreningarna erhåller också protokoll från bolagsstyrelsens sammanträden. Dessutom får verkstadsklubben varje månad beläggingsrapporter om produktionen i Norrtälje och i bolagets verkstad i Ekenäs i Finland. Rapporterna talar om hur många veckor man beräknar ha beläggning vid varje avdelning. Eftersom de inte innehåller uppgifter om för hur många arbetstagare det kommer att finnas sysselsättning, är rapporterna ganska meningslösa. Beträffande beläggingsrapporterna har Pettersson begärt ytterligare information men inte fått det. Slutligen förekommer det förhandlingar som är föreskrivna enligt lag.

Bakgrunden till tvisten. Problemen i bolaget har uppstått främst efter 1980 års bolagsstämma. Vid stämman höll Nyström ett tal till aktieägarna. Talet blev känt utåt och Nyström intervjuades av Norrtälje Tidning. I en ganska stort upplagd artikel kom stora delar av talet ut. Bland annat talas i artikeln om de anställdas sjukfrånvaro. Det påpekas att sjukfrånvaron var hög vid fabriken i Norrtälje och låg vid verkstaden i Finland. Artikeln innehöll ganska många angrepp på de anställda.

Också Pettersson intervjuades i tidningen och bemötte uppgifterna om sjukfrånvaron. I artiklarna lämnar Nyström och Pettersson ganska allmänna synpunkter på Sverige och politiken i Sverige. Efter artikeln där Pettersson hade uttalat sig, kallades representanter för klubbarna till Nyström, som sade att han var missuppfattad i den intervju som gjorts med honom. Nyström tillhöll Pettersson att inte förtala Sporröng och överhuvud taget inte uttala sig i massmedia.

Nyström har varit negativt inställd till studieverksamhet bland de anställda. När det gäller studier har verkstadsklubben s k studieupptakt hösten före det år studierna skall bedrivas. För året 1980 hade man alltså studieupptakt hösten 1979. Då förelåg stort intresse för ABF-cirkeln "Du och dina försäkringar". Det kom in 50 anmälningar till den cirkeln. Verkstadsklubben vände sig till Sverdfält för att man tillsammans skulle lägga upp studierna så att produktionen inte blev lidande. Sverdfält lämnade inte något förslag och då gjorde verkstadsklubben ett eget, där hänsyn togs till produktionen så att cirklarna fördelades över ett år. När planen presenterades för företaget fick man nej. Ingen cirkel skulle få starta. Under våren 1980 utbröt facklig konflikt på arbetsmarknaden. Då kom två cirklar igång. När konflikten var över ville verkstadsklubben att cirklarna skulle få fortsätta men det motsatte sig företaget. De upphörde därför. Under sommaren 1980 när ordergången var dålig tog Nyström upp frågan om studier. Under de förhållanden som då rådde tyckte Nyström det var en god idé att bedriva studier. Två cirklar kom så igång igen.

Nyström ogillar också att de fackliga organisationerna är representerade i styrelsen. Tidigare fanns styrelsrepresentation, som inte hade något större värde, eftersom allt som förekom i styrelsen var sekretessbelagt. Styrelsrepresentationen upphörde år 1976. Därefter har de fackliga organisationerna inte tagit upp frågan om representation i styrelsen

av olika anledningar. I december 1980 diskuterades dock saken mellan de fackliga representanterna, Nyström och Per-Olof Holmqvist, utredare och löntagarkonsult vid Metall. Nyström uttalade sig mycket negativt mot styrelserepresentation. Han ansåg att de anställda inte var uppgiften mäktiga och att de inte hade i styrelsen att göra. I januari 1981 vid en förhandling tog Nyström upp frågan om styrelserepresentation och sade att han hoppades att de fackliga representanterna inte skulle ställa till några dumheter eller ställa några krav på styrelserepresentation. Det skulle i så fall påskynda utflyttningen av företaget till utlandet. Samtliga fackordförande uppfattade Nyströms uttalande som ett hot och har låtit frågan vila. Numera har fackföreningarna utsett representanter till företagets styrelse.

Vid företaget har sedan 1968 funnits en personaltidning "Personalinformation". I det nummer av tidningen som kom ut den 27 februari 1981 (nr 2) lämnade Nyström uppgifter om verksamheten i Norrtälje, av vilka framgick att verksamheten till stor del skulle förläggas utomlands. Någon vecka senare fick verkstadsklubben en plan för produktionsstrategi med anmodan att yttra sig över planen senast den 1 maj 1981. Verkstadsklubben fick planen i fem exemplar. Pettersson delade ut dem till styrelsemedlemmarna. Styrelsen diskuterade frågan och kom fram till att man inte ville lämna något yttrande. I stället ville styrelsen ha mer information och beslöt att begära förhandling om planen. Företaget hade inte sagt att planen utgjorde hemlig handling eller begärt förhandlingar om tystnadsplikt. Klubben har ändå inte lämnat ut planen utanför klubbstyrelsen.

Innan förhandling begärts blev Pettersson uppringd av en journalist vid Norrtelje Tidning som ville ha kommentarer till uppgifterna i nr 2 av personaltidningen. Journalisten tog också upp företagets plan till produktionsstrategi. Den ville inte Pettersson kommentera, utan hänvisade till Nyström.

Den 26 mars 1981 innehöll Norrtelje Tidning en artikel där man redovisade innehållet i nr 2 av "Personalinformation". Dessutom återgavs vissa uppgifter som fanns i förslaget till produktionsstrategi. I samband härmed ringde Nyström upp Pettersson och anklagade henne för att ha lämnat ut uppgifter ur förslaget till produktionsstrategi till pressen. Han begärde att få tillbaka handlingarna och hotade att i annat fall tillkalla polis.

Föreningsrättskränkningarna m m. Den 27 mars blev Andersson kallad till Sverdfält. Där befann sig också Lepistö. Samtalet började med att Sverdfält och Lepistö sade att de fann det förfärligt att skrivelser förekommit i pressen om Sporrong. Direktionen hade beslutat, fick Andersson höra, att Pettersson skulle lämna sin post som ordförande i fackklubben. Helst borde hon lämna företaget helt. Sverdfält och Lepistö värdjade till Andersson som "pamp", d v s avdelningsordförande och som "överordnad" Pettersson att försöka få bort henne. Andersson sade att något sådant skulle stå dem dyrt. Lepistö och Sverdfält ansåg att den saken var inget problem. Sådant fanns det pengar till. De bad Andersson läsa igenom ett personalmeddelande som Lepistö hade varit med om att formulera. Andersson blev mycket upprörd över innehållet och sade till Sverdfält och Lepistö att de inte fick sätta upp meddelandet eftersom det

utgjorde grovt förtal av Pettersson. När Andersson kom tillbaka till företaget på eftermiddagen satt personalmeddelandet på samtliga anslagstavlor. Personalen stod samlad kring anslagstavlor. Bland personalen var reaktionen blandad. Somliga ansåg att meddelandet var förfärligt och att man inte fick sätta upp sådant; andra ansåg att det var Pettersson och Andersson som ställt till vad som hänt.

Personalmeddelandet hade följande lydelse.

Personalmeddelande

Trots upprepade uppmaningar under 1980 till Verkstadsklubbens ordförande Christina Pettersson, att upphöra med sin företagsfientliga verksamhet utanför och inom företaget, fortsätter hon ryktesspridningen i Norrtelje Tidning och medvetna vantolkningar av företagsledningens uttalanden. Vidare har hon hanterat konfidentiellt remissmaterial så ansvarslöst att data ur detta material dykt upp i nämnda tidning.

Med anledning härav upphör med omgående verkan utgivningen av "Personalinformation" och begränsas gentemot Verkstadsklubben i fortsättningen all övrig informations-, samråds- och förhandlingsverksamhet till den nivå som regleras i lagar och centrala avtal.

Speciellt allvarligt finner direktionen det vara att Christina Pettersson vid mötet den 23 ds mellan norrtäljefabrikens medarbetare å ena sidan och hela direktionen och platschefen i Norrtälje å andra inte med ett ord berörde februari månads personalinformation. Hon har inte heller tidigare under innevarande månad vid personligt sammanträffande med VD kommenterat nämnda informationsblad. Att VD och övriga direktionen skall få ta del av hennes synpunkter härpå via Norrtelje Tidning och först efter mötet den 23 finner vi ytterst märkligt.

Likaså finner vi anledning meddela att Norrtelje Tidnings skrivelser om "drastiska nedskärningar" av personal vid vår norrtäljefabrik är helt grundlösa.

Norrtälje den 27 mars 1981
AB SPORRONG
Georg Nyström

Vid lokal förhandling den 10 april gjorde verkstadsklubben gällande bl a att personalmeddelandet innefattade en kränkning av föreningsrätten. Då parterna inte kunde enas begärde Metall i brev den 13 april centrala förhandlingar som ägde rum senare.

Den 6 augusti 1981 hölls ett stormöte vid fabriken. Nyström lämnade då nya uppgifter som inte fanns med i strategiplanen. Nyström sade bl a att företaget skulle vara ute ur den gamla fabrikslokalen 1985. Det föranledde Pettersson att ta kontakt med Nyström och tala om för honom att han måste förhandla med klubben innan styrelsen beslutade om ändringar vid företaget. Den 13 augusti kom en journalist från lokalradion till företaget och bad om en kommentar till en intervju med Nyström där Nyström sagt att styrelsen beslutat bygga en ny fabrik och att minska personalen med 50%. Pettersson ringde också då till Nyström och sade att förhandlingar skall föregå beslut. Med anledning av de uppgifterna blev Pettersson och övriga två klubbordförande intervjuade. Det är bakgrunden till en artikel i Norrtelje Tidning den 14 augusti 1981 där det står att facket är överkört. Ordförandena kommenterar i artikeln Nyströms uppgifter och säger att bolaget gjort sig skyldigt till brott mot medbestämmandelagen därför att de inte fått möjlighet att förhandla före beslutet.

Den 21 september 1981 hölls ett nytt stormöte som började med att

Nyström frågade om klubbordförandena var närvarande. Pettersson fanns inte där men väl SIF- och SALF-klubbarnas ordförande. De kallades fram och fick sätta sig på två stolar framme hos Nyström. Nyström kommenterade och gick igenom den artikel i Norrtelje Tidning där klubbordförandena sagt att de blivit överkörda av företaget. De närvarande klubbordförandena fann situationen starkt obehaglig. Nyström sade att han ansåg att de anställda borde byta ut sina respektive klubbstyrelser och att tjänstemannaklubbarna var nickedockor till verkstadsklubben. Han berörde också ett protokoll från förhandlingar mellan företaget och klubbarna om nedskärningarna. Valda delar av protokollet lästes upp, varav framgick att klubbarna gått med på ett tomtköp av kommunen för att bygga en ny fabrik. Resten av åtgärds paketet hade klubbarna reserverat sig mot på grund av brist på information. Ordförandena ställdes till svars för att de inte godtagit resten av åtgärds paketet och för att de därigenom motarbetade företaget.

Nyström talade också om att han fått veta att Metall skulle stämma företaget vid arbetsdomstolen. Stämningen hade diskuterats i företagsledningen där man såg mycket allvarligt på saken. Nyström tog fram kontraktet med kommunen om att köpa tomten och sade: "Här går kontraktet och tomten". Han rev sönder kontraktet inför stormötet. Sedan rev han också checken som köpet skulle betalas med på samma sätt och sade att förhandlingarna fick anstå till efter förhandlingarna i arbetsdomstolen. De anställda uppfattade Pettersson som ansvarig för det inträffade och trodde att deras arbeten var i fara. Stämningen efter stormötet var mycket upprörd.

Två medlemmar i verkstadsklubben startade strax efteråt en namninsamling där de anställda tillfrågades om de hade förtroende för verkstadsklubbens ledning. Initiativtagarna fick hjälp av företaget med utformning och utskrift av en namnlista. De gick runt med listan och ganska många skrev på att de inte hade förtroende för verkstadsklubbens ledning. Pettersson blev upprörd när hon fick veta om namninsamlingen och talade med initiativtagarna och frågade varför de inte satt ut sina namn. Som listan såg ut, skulle man kunnat få uppfattningen att det var verkstadsklubben som tagit initiativet till den och Pettersson ville inte att någon skulle få den uppfattningen. De som gick runt med listan vägrade att säga något om initiativet. Pettersson begärde att få listan för att kunna diskutera saken på ett styrelsemöte och sedan på ett klubbmöte informera personalen om alla turer i vad som hänt. Pettersson fick listan och vid det klubbmöte som sedermera hölls strök sig rätt många från listan.

Den 19 januari 1982 hade Nyström ett stormöte där han informerade om de förhandlingar han bedrivit i London med Parlamentet AB och Birmingham Mint angående Sporrongs framtid. Han läste upp ett brev till bl a styrelsen och de olika klubbarna. Brevet redogjorde för London-samtalen och ägarfrågorna. Det slutade med en vädjan om att inställa förhandlingarna i arbetsdomstolen eller att skjuta upp dem eller t o m återremittera dem till centrala förhandlingar. Nyström sade också att Pettersson inte var intresserad av de anställdas välfärd utan att hon ansåg processen i domstolen vara viktigare. Nyström trakasserade Pettersson som under mötet steg upp och sade att hon inte rådde över

stämningsansökan och att det var förbundet som hade ansvaret för den. Det trodde Nyström inte på.

Några medlemmar ringde till Pettersson följande dag och anklagade henne för att äventyra deras framtid. Den stämning som rådde vid företaget efter stormötet den 21 september 1981 har till viss del åter inställt sig.

De rättsliga grunderna för talan. Förbundet gör gällande att bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning mot Pettersson och Andersson. Bolaget har också hindrat dem i deras fackliga verksamhet.

Företaget har en negativ inställning till facklig verksamhet vilket kommit till uttryck bl a i dess inställning till studieverksamheten som betecknats som företagsfientlig verksamhet inom företaget. I ett brev från företagsledningen till verkstadsklubben den 25 september 1981 finns en vädjan om att klubben skall sluta att kräva rätt till meningslös frånvaro.

Nyströms uttalanden på stormötena om den fackliga verksamheten visar en negativ inställning till facket. Han har vid flera tillfällen förklarat att den fackliga verksamheten är meningslös och att det skulle räcka med att ha en kamratförening vid företaget. Slutligen visar åtgärderna mot och behandlingen av Pettersson bolagets inställning till facket.

När det gäller Pettersson görs gällande att bolaget främst genom Nyström har inlett en kampanj riktad direkt mot henne för att få bort henne från ordförandeposten. Detta har skett bl a genom allmänt otrevligt uppträdande gentemot henne vid varje tillfälle de träffats vilket i och för sig är något man får tåla som fackföreningsrepresentant. Bolaget har emellertid därutöver vidtagit direkta åtgärder mot Pettersson och Andersson i syfte att få bort Pettersson enligt följande.

1. Bolaget har vid samtalet den 27 mars mellan Tage Andersson, Lepistö och Sverdfält försökt förmå Andersson att under förespeglning av betalning få Pettersson att avgå som klubbordförande och helst sluta hos företaget. Åtgärden har riktats mot Pettersson och innefattar en kränkning av hennes föreningsrätt. Genom att åtgärden också inneburit ett hinder i Petterssons fackliga verksamhet utgör den ett brott mot 3 § förtroendemannalagen.

2. Bolaget har den 27 mars 1981 offentliggjort ett personalmeddelande som innehåller grovt kränkande beskyllningar mot Pettersson. Åtgärden är riktad mot Pettersson och innebär en kränkning av hennes föreningsrätt. Också den åtgärden utgör ett hinder mot Pettersson i hennes fackliga verksamhet och är ett brott mot 3 § förtroendemannalagen.

3. Bolaget har p g a Petterssons agerande beslutat att upphöra med utgivningen av personalbladet som utgjort en väsentlig information för arbetstagarparten. Åtgärden, som är riktad mot Pettersson, innefattar en kränkning av hennes föreningsrätt och ett hinder i hennes fackliga verksamhet i strid mot 3 § förtroendemannalagen. Eftersom bolaget beslöt att dra in personalbladet utan att först förhandla med den fackliga organisationen, bröt bolaget dessutom mot 11 § medbestämmandelagen.

4. Bolaget har vid stormötet den 21 september 1981 genom Nyströms allmänna uppträdande, hans åtgärd att riva sönder kontraktet, checken o s v bibringat deltagarna den uppfattningen att bolaget var inne på att lägga ned verksamheten om talan i arbetsdomstolen fullföljdes. Åtgär-

den består i hot om nedläggning och har vidtagits p g a Petterssons och Anderssons fackliga verksamhet. Förutom att åtgärden innebär kränkning av Petterssons och Anderssons föreningsrätt är den också ett hinder mot Petterssons och Anderssons fackliga verksamhet i strid mot 3 § förtroendemannalagen.

Om domstolen skulle finna att dessa fyra åtgärder var för sig inte skulle utgöra föreningsrättskränkningar är de i vart fall tillsammans att anse som föreningsrättskränkning.

Slutligen bör framhållas följande.

Bolaget har börjat en kampanj mot Pettersson i syfte att bli av med henne. Syftet uttalades klart vid samtalet mellan Andersson och företrädare för företaget. Företagsledningen ville skada henne för att hon utnyttjat sin föreningsrätt, d v s verkat för organisationen som klubbordförande. Dessutom ville man förmå henne att avgå som klubbordförande varför man har försökt underminera hennes ställning genom att skapa splittring med medlemmarna.

Offentliggörandet av personalmeddelandet kan bara ha ett syfte: att skapa misstro mot Pettersson. Uppgifterna i meddelandet fyller inte någon annan funktion. Meddelandet innehåller inte ett enda klarläggande utan bara en rad beskyllningar. Dessutom finns ett direkt beslut i anledning av Petterssons agerande, nämligen att dra in "Personalinformation".

Skadan för Pettersson har bestått i att hon inte kunnat agera som facklig förtroendeman p g a Nyströms aktioner på det sätt som hon skulle kunnat göra. Skadan har utgjorts av ett psykiskt lidande som hindrat henne från att verka aktivt. Pettersson har också lidit skada på det sättet att hon blivit förtalad inför de anställda. Man har utan bevis pådyvlat henne sådant som hon inte är skyldig till, bl a att hon skulle ha orsakat att konfidentiella handlingar kommit ut.

Vad som skett utgör också brott mot 3 § förtroendemannalagen. Bolagets handlande har hindrat Petterssons fackliga verksamhet. Frågan om hinder avser inte bara fysiska hinder, såsom att man inte får ha telefon eller lokaler eller att man inte får röra sig fritt i företaget utan självklart också psykiska trakasserier som gör att man inte kan verka som förtroendeman. Alla de åberopade åtgärderna har även haft syftet att försvåra för Pettersson att verka.

Förbundet menar att "Personalinformation" har varit viktig för de anställda. Den hade funnits i 13 år och har kontinuerligt kommit ut en gång i månaden. Den innehöll bl a information från klubbarna och från företaget. Bolaget skulle ha förhandlat innan man fattade beslut om att lägga ned den.

VF och Sporrong

Sporronggruppen har nio dotterföretag i Sverige och utlandet. Tillverkning av medaljer och emblem m m sker bl a vid fabriken i Norrtälje och Ekenäs i Finland. Sedan några år är bolaget börsnoterat. Norrtälje-fabriken går innevarande år med 5 milj kr i förlust medan fabriken i Ekenäs ger vinst på ungefär en milj kr. Förlusten i Norrtälje får bäras av verksamhetens övriga grenar. Det är i längden svårt att driva

produktion som går med förlust, också om övriga verksamhetsgrenar går mycket bra. Det kan också nämnas att frånvaron från arbetet ligger på 27% i Norrtälje och 9% i Ekenäs.

Bakgrunden till tvisten. Företagsledningen har försökt få till stånd samarbete med verkstadsklubben redan innan Pettersson blev dess ordförande men har inte tyckt sig vinna något gehör. Detta är en av de orsaker som lett till de motsättningar som obestriddligen finns mellan verkstadsklubbens ledning, främst Pettersson och Andersson, och företagsledningen. Bolagsledningen har fått den uppfattningen att det på fackligt håll finns en blockering av delvis ideologiska skäl som yttrar sig i att man inte har något intresse av att medverka till produktivitetshöjande åtgärder. Det har skapat misstro från företagsledningens sida mot den fackliga ledningen. Enskilda arbetstagare har en annan inställning till dessa frågor än den fackliga ledningen vilket möjligen kan vara orsaken till att det råder en spänning internt mellan de anställda.

De uppgifter kärandesidan lämnat om informationskanalerna vid Sporrong i Norrtälje vitsordas. Det informationssystem som finns innebär att bolaget har gått längre än vad det är skyldigt till enligt medbestämmandelagen. Ledningen för företaget anser sig dock inte få något resultat av detta i form av synpunkter och förslag från de fackliga organisationerna.

När det gäller frågan om styrelsrepresentation erbjöds de anställda sådan innan det fanns lag härom. Den lagstiftning om styrelsrepresentation som kom år 1972 omfattade även Sporrong. Enligt överenskomst med de fackliga organisationerna ersattes år 1976 styrelsrepresentationen med den ordning för samarbete som nu tillämpas vid företaget. Svarandesidan har inte haft den uppfattningen att detta är en kontroversiell fråga. Enligt gällande lag kan de fackliga organisationerna anmäla att man önskar styrelsrepresentation med verkan att sådan inrättas. Någon sådan begäran hade inte framställts då tvisten blev akut.

Beträffande studieverksamheten är förhållandet det att verkstadsklubben hösten 1979 anmälde att ungefär 50 av ett 80-tal i i tjänst varande anställda skulle studera. Företaget fick då den uppfattningen att klubben inte alls brydde sig om vilka återverkningar detta skulle få för produktionen.

I "Personalinformation" nr 2 för 1981 pekar Nyström på två problem för fabriken i Norrtälje: produktiviteten och den svenska marknadens utveckling. Inom bolaget hade tidigare utarbetats ett förslag till produktionsstrategi där bolaget gör en analys av konkurrensförutsättningarna i förhållande till sina viktigare konkurrenter och konkurrensförutsättningarna mellan olika produktionsställen, bl a Ekenäs och Norrtälje. Man försöker också göra en framtidsbedömning av hur marknadsutvecklingen och produktionsförhållandena kommer att utvecklas i olika länder. Dokumentet är högradigt hemligt eftersom det visar företagens bedömningar om utvecklingen under den närmaste femårsperioden. Dokumentet innehåller inga konkreta förslag utan analyser, tankar om utvecklingen och siffermaterial som bl a visar den nuvarande bemaningen i Norrtälje och framtidsperspektiv.

Bolagets avsikt var att först remittera förslaget till de fackliga representanterna, diskutera det internt inom företagsledningen, behandla det

vid en chefsdiskussion i Hamburg och sedan i bolagets styrelse för att se om det kunde föranleda några åtgärder. Ett exemplar av dokumentet skickades till vardera SIF- och SALF-klubbarna och fem exemplar till Pettersson som ordförande i verkstadsklubbens styrelse med ett följebrev med begäran om yttrande och redogörelse för ärendets fortsatta handläggning.

Den 25 mars 1981 kontaktades Nyström av en journalist vid Norrtelje Tidning. Nyström förde minnesanteckningar eftersom han fann samtalet anmärkningsvärt. Journalisten sade sig ha en kopia av skrivelsen till verkstadsklubben och ville att Nyström skulle kommentera den. När Nyström frågade vilken skrivelse som avsågs sade journalisten att det var samma skrivelse som gått till de andra klubbarna. När Nyström åter frågade vilken skrivelse journalisten talade om svarade hon att det ville hon inte säga. Journalisten bad då i stället Nyström kommentera "Personalinformation". Nyström svarade att han betraktade också "Personalinformation" som intern. Den kunde väl inte vara lika hemlig som den andra skrivelsen sade journalisten. Det var den inte enligt Nyström. Skrivelser till klubbledningarna var självfallet mer konfidentiella än den månatliga informationen till samtliga medarbetare. Journalisten omtalade att hon talat med Pettersson om "Personalinformation" och om den andra skrivelsen. Nyström frågade åter vilken andra skrivelse hon avsåg. Journalisten sade då att hon nu bara ville tala om "Personalinformation" som hade upprört Pettersson mycket. Nyström genmälde att Pettersson till honom inte sagt något om "Personalinformation". Enligt journalisten ansåg Pettersson att Nyström hotade klubbens medlemmar. Nyström förklarade då för journalisten problemen med marknadsutvecklingen och produktivetsfrågan. Slutligen kom man tillbaka till skrivelsen. Journalisten frågade om Nyström ansåg att det var fel av verkstadsklubben att göra en kopia av skrivelsen. Nyström svarade att det ansåg han i allra högsta grad. På frågan vad han tänkte göra åt det svarade han att det fanns många alternativ och att ett var att vända sig till Metall. Journalisten sade då att hon ljugit för Nyström. Hon hade ingen kopia av skrivelsen utan hade bara fått ta del av den.

Samtalet resulterade i en artikel i Norrtelje Tidning den 26 mars 1981. Artikeln innehåller också en intervju med Pettersson. Av artikeln och Nyströms samtal med journalisten framgår klart att journalisten har fått del av strategiplanen. Det är inte bekant vem i verkstadsklubben som tillhandahållit journalisten strategiplanen men svarandenas uppfattning är att Pettersson i egenskap av verkstadsklubbens ordförande har haft ansvaret för att de fem exemplar klubben fick hanterades konfidentiellt.

Föreningsrättskränkningarna m m. Nyström fick se artikeln och tyckte att den var droppen som fick bägaren att rinna över. Han blev arg på Pettersson dels på grund av hanteringen av strategiplanen och dels på grund av samtalet med Norrtelje Tidning. Nyström bad Lepistö och Sverdfält att tala med Andersson om huruvida Pettersson var lämplig som klubbordförande. Bolaget uppfattade Andersson som överordnad Pettersson. Andersson skulle, var tanken, tala med Pettersson så att det blev ett slut på skrivierna och så att hon blev mera samarbetsvillig. Sammanträdet kom till stånd. Det bestrids att det skulle ha förekommit hot eller något otillbörligt vid sammanträdet. Vidare bestrids att det varit något tal om pengar.

Lepistö hade vid sammanträffandet med Andersson med sig ett av Nyström undertecknat personalmeddelande. Tanken var att om man kunde skönja något tecken på en förbättring i samarbetet skulle meddelandet inte sättas upp. Samtalet gav inte något sådant resultat och då sattes meddelandet upp. Möjligen kan Nyström ha handlat i viss affekt under inflytande av intervjun med journalisten. Nyström ville i meddelandet också klarlägga att påståendena i Norrtelje Tidning om uppsägningar var helt grundlösa. Bolagsledningen och Nyström har konsekvent försäkrat och försökt förklara att det inte skulle bli några uppsägningar utan att personalminskningen skulle ske genom naturlig avgång.

När det gäller indragningen av "Personalinformation" har det ett väsentligt intresse att Pettersson till olika representanter för företaget framfört missnöje med det sättet att informera. Pettersson hade hos Sverdfält begärt att informationen inte skulle vara skriftlig utan lämnas under stormöten då det gavs tillfälle till frågor. I Norrtelje Tidning var Pettersson inte heller särskilt entusiastisk inför informationen. Vid ett samtal mellan redaktören för "Personalinformation" och Pettersson var Pettersson också kritisk till bladet. Till bolagets beslut att dra in "Personalinformation" bidrog att det använts i pressen på ett sätt som var oriktigt men dessutom att man från fackligt håll var så negativ till den typen av information.

Agerandet kring strategiplanen visar att det finns fog för misstro beträffande klubbens samarbetsvilja. Publiciteten ställde också till skada för bolaget på så sätt att vissa nyanställningar som bolaget ville göra gick i stöpet då de aktuella personerna drog sig ur eftersom de trodde att det var risk för uppsägningar.

Verkstadsklubben återkom den 2 april beträffande strategiplanen och meddelade att man inte ville avge något yttrande över den. Företaget bad Pettersson återlämna de fem exemplaren av planen och eventuella kopior som tagits. Så skedde inte. Vid en lokal förhandling den 10 april bad Nyström åter verkstadsklubben att komma med synpunkter på strategiplanen. Samtidigt framhölls att om verkstadsklubben inte avsåg att tillmötesgå företaget på den punkten fick klubben återlämna sina exemplar av planen. Till slut kom ett mycket kortfattat remissvar men utkastet till strategiplan återlämnades inte i samband med svaret utan först i början av maj. Det konstaterades då att ett av exemplaren tagits isär sannolikt för att möjliggöra fotostatkopiering.

I början av augusti 1981 hölls ett stormöte vid Norrtälje-fabriken. Både Pettersson och Andersson var närvarande. Nyström och ekonomidirektören Appelin gick igenom niomånadersboksutslutet som för Norrtälje-fabriken visade en förlust på 3-4 milj kr. Nyström tog upp produktionsstrategin och hur hanteringen av den hade skett. Nyström sade också att en av orsakerna till problemen i Norrtälje, förutom produktiviteten, var att "kostymen var för stor". Det problemet kunde lösas antingen genom en ny mindre fabriksbyggnad eller genom uthyrning av lokaler i den befintliga fabriken. Om Nyströms samtal i saken med styrelsen ledde till någonting skulle han återkomma för MBL-förhandlingar. Nyström underströk på nytt att det inte skulle bli några uppsägningar.

Vid ett sammanträde med bolagets styrelse den 11-12 augusti anmälde Nyström att fabrikslokalerna i Norrtälje var för stora. Styrelsen samtyckte till ett förslag från Nyström om att MBL-förhandlingar skulle inledas med sikte på att produktionen i Norrtälje skulle bantas genom naturlig avgång och att man någon gång under de närmaste fyra åren skulle flytta till en mindre byggnad.

Den 14 augusti kom en artikel i Norrtälje Tidning där ordförandena i samtliga fackklubbar uttalar sig och anser sig överkörda. Företagsledningen blev upprörd över artikeln där det lämnas uppgifter som står i strid med vad som förevarit. Ledningen förstod dessutom inte verkstadsklubbens ovilja att lämna synpunkter på strategiplanen till bolaget. Man ville för de anställda redovisa gången av ärendet och klarlägga att det inte skulle bli några uppsägningar utan att "den för stora kostymen" skulle anpassas genom naturlig avgång. Dessutom ville Nyström ha ett informationsmöte innan han lämnade en redogörelse till styrelsen.

Bolagsledningen beslöt därför att hålla ett nytt stormöte i Norrtälje. Den främsta anledningen till mötet var att man ville informera de anställda om hur behandlingen av frågan om den nya fabriken skett och om att den kritik som tidningarna riktat mot företaget var helt felaktig. Ungefär vid den tid då stormötet skulle hållas kom beskedet att det skulle bli process i arbetsdomstolen. Detta ledde till att Nyström var ganska upprörd vid stormötet. Han meddelade då de anställda att frågan om att bygga en ny fabrik måste anstå så länge rättegången pågick. Det bestrids att Nyström på något sätt skulle ha antytt att det kunde bli aktuellt med uppsägningar.

Efter stormötet tog ett par anställda själva initiativet till en namninsamling om förtroendet för verkstadsklubbens ledning. Två finska anställda tog kontakt med Sverdfält som hjälpte dem med formuleringarna. De fick även hjälp med utskriften. Namninsamlingen avbröts av Metall när den hade undertecknats av 53 personer, varav en förklarade sig ha förtroende för verkstadsklubbens styrelse och resten inte. Andersson tog hand om listorna, enligt vad han uppgav på uppdrag av Metall i Stockholm.

Det har inte bara rätt motsättningar mellan företagsledningen och verkstadsklubben utan också motsättningar internt mellan ledningen och vissa medlemmar i verkstadsklubben, vilket illustreras bl a av en insändare i tidskriften Metallarbetaren.

De rättsliga grunderna för bestridandet. Bolagets handlande utgör inte någon åtgärd i den mening som avses i medbestämmandelagen. En åtgärd kräver att man gör ett ingrepp i den anställdes löne- eller andra anställningsvillkor. Det är ostridigt inte fallet i målet. Det har inte påståtts att bolaget på något sätt försämrat anställningsvillkoren vare sig för Pettersson eller Andersson.

I målet uppkommer en viktig principfråga nämligen vilken frihet företagsledningen har att rikta kritik mot fackets representanter. Bakgrunden är att de fackliga representanterna genom lagar under 1970-talet fått mycket omfattande befogenheter i företagen. Samtidigt har de fackliga förtroendemännen inte tillagts något individuellt juridiskt ansvar för vad de gör. Företaget är därför mycket beroende av hur de fackliga förtroendemännen fullgör sitt uppdrag. Eftersom förtroende-

männen bara kan till- och avsättas av medlemmarna måste företaget ha frihet att vända sig direkt till de anställda och kritisera förtroendemännen. Det saknar därvidlag betydelse huruvida kritiken är befogad eller inte.

När det gäller hinder för facklig verksamhet enligt förtroendemannalagen framgår av förarbetena att det måste röra sig om yttre hinder för den fackliga verksamheten: man skall t ex ha rätt att röra sig över hela företaget utan onödigt krångel. Inget liknande har aktualiserats i målet. Något brott mot förtroendemannalagen har inte skett. Bestämmelsen i förtroendemannalagen om tolkningsföreträde måste rimligen tyda på att avsikten med bestämmelsen är att den är tillämplig på en situation där tolkningsföreträde över huvud taget kan utnyttjas. Tolkningsföreträde kan inte utnyttjas på det viset att företagsledningen skulle vara förhindrad att säga sin uppfattning. Det tyder på att det bara är yttre händelser av viss karaktär som kan utgöra hinder i facklig verksamhet.

Beträffande påståendet att indragningen av "Personalinformation" utgjort ett hinder i den fackliga verksamheten är inställningen den att indragningen har skett bl a under inverkan av att fackföreningens representanter själva har varit kritiska mot informationssättet och gett uttryck för önskemålet att bladet skulle dras in. Oavsett om den uppfattningen är riktig har företaget varit i god tro på den punkten. För det andra kan indragningen av personalbladet inte vara ett ingrepp i den fackliga verksamheten eftersom innehållet i "Personalinformation" dessförinnan regelmässigt redovisades direkt till fackföreningen t ex vid chefsmöten. Fackets information har alltså inte begränsats genom åtgärden.

Indragningen av "Personalinformation" utgör inte någon sådan förändring som avses i 11 § medbestämmandelagen. Vad som förekommit är ett byte av informationssätt. Så länge de anställda får godtagbar information kan det inte vara fråga om någon förändring i lagens mening. Informationen har i realiteten blivit bättre med stormöten, jämfört med tidigare när de anställda fick ett papper i handen.

Domskäl

Bakgrunden

I målet är ostridigt att det råder starka motsättningar mellan å ena sidan bolagsledningen, i första hand dess verkställande direktör Georg Nyström, och å andra sidan verkstadsklubben vid verkstaden i Norrtälje företrädd av klubbordföranden Christina Pettersson. Dessa motsättningar har tagit sig uttryck i olika händelser. Metalls talan i målet avser vissa av dessa händelser, som ägde rum under år 1981. Enligt Metalls mening innebär händelserna att bolaget har kränkt i första hand Christina Petterssons föreningsrätt och åsidosatt bestämmelsen i 3 § förtroendemannalagen om att den facklige förtroendemännens verksamhet inte får hindras. I ett fall innefattar också bolagets handlande enligt Metall ett brott mot 11 § medbestämmandelagen.

De händelser målet rör är följande.

1. På förmiddagen den 27 mars 1981 sammanträdde ordföranden i förbundets avdelning 82 Tage Andersson med bolagets vice verkställan-

de direktör Seppo Lepistö och platschefen i Norrtälje Karl-Gustaf Sverdfält. Vid detta sammanträffande skulle bolagets företrädare enligt Metall ha försökt förmå Andersson att få Pettersson att avgå som klubbordförande och helst sluta sin anställning i bolaget. Lepistö skulle i samband därmed ha uppgett att bolaget kunde betala för att få något sådant genomfört.

Detta innebär enligt Metall att bolaget kränkte Petterssons föreningsrätt och bröt mot 3 § förtroendemannalagen.

2. På eftermiddagen den 27 mars 1981 offentliggjorde Lepistö och Sverdfält ett personalmeddelande vid verkstaden i Norrtälje. I detta personalmeddelande angavs att Pettersson fortsatt med ryktesspridning i Norrtälje Tidning och medvetet vantolkat företagsledningens uttalanden trots att hon under 1980 fått upprepade uppmaningar att upphöra med sin företagsfientliga verksamhet utanför och inom företaget.

Metall har hävdatt att personalmeddelandet innehåller grovt kränkande beskyllningar mot Pettersson. Detta innefattar i sig en kränkning av Petterssons föreningsrätt och innebär dessutom ett brott mot 3 § förtroendemannalagen.

3. I personalmeddelandet angavs vidare att man på grund av Petterssons handlande med omgående verkan skulle upphöra med utgivningen av personaltidningen "Personalinformation". I fortsättningen skulle all övrig informations-, samråds- och förhandlingsverksamhet gentemot verkstadsklubben begränsas till den nivå som reglerades i lagar och centrala avtal.

Metall har i målet gjort gällande att personalbladet innehöll information som var väsentlig för verkstadsklubben. Beslutet att på Petterssons fackliga verksamhet upphöra med utgivningen av personaltidningen innefattade därför dels en kränkning av Petterssons föreningsrätt dels ett brott mot 3 § förtroendemannalagen. Bolaget har vidare enligt förbundet genom beslutet åsidosatt 11 § medbestämmandelagen eftersom beslutet fattades utan föregående förhandlingar med verkstadsklubben.

4. Den 21 september 1981 hölls ett stormöte vid verkstaden i Norrtälje med all där anställd personal. Metall har påstått att stormötet kom till med anledning av att Nyström genom verkstadsföreningen fått reda på att förbundet beslutat att väcka talan i arbetsdomstolen på grund av tidigare angivna händelser.

Vid stormötet redovisade Nyström för personalen att talan skulle komma att väckas i arbetsdomstolen. Enligt Metall uppträdde Nyström synnerligen obehärskat. Han hänförde sig också till vissa uppgifter som i föregående månad förekommit i Norrtälje Tidning om att de fackliga representanterna vid företaget kände sig överkörda med anledning av att företaget fattat beslut om nedskärningar av personalen vid verkstaden i Norrtälje. Under stormötet rev Nyström i allas åsyn sönder ett kort dessförinnan upprättat kontrakt avseende förvärv av en tomt i Norrtälje för en ny fabrik. I det sammanhanget uttalade Nyström enligt Metall att verkstadens framtid var oviss så länge tvisten pågick. Detta uppfattades av de närvarande som ett hot att lägga ned verksamheten i Norrtälje om stämningen till arbetsdomstolen fullföljdes.

Enligt Metall agerade Nyström i syfte att skapa en förtroendeklyfta mellan klubbstyrelsen och medlemmarna. Genom sina uttalanden vid

stormötet kränkte Nyström Petterssons och Anderssons föreningsrätt. Vidare åsidosatte han enligt förbundet bestämmelsen i 3 § förtroendemannalagen.

Allmänna rättsliga utgångspunkter

Arbetsgivarparterna har i målet invänt att en arbetsgivare måste ha rätt att fritt kritisera såväl fackliga organisationer som deras företrädare vare sig kritiken är grundad eller inte. Med ett sådant synsätt uppkommer alltså frågan vilken betydelse principen om yttrandefrihet kan ha vid tillämpningen av föreningsrättsreglerna och bestämmelserna i 3 § förtroendemannalagen.

Yttrandefriheten är en central och omistlig del av vårt samhälle. Vårt samhällsskick grundas på att det skall råda fri åsiktsbildning. Detta förutsätter att det råder yttrandefrihet. Yttrandefriheten innebär bl a att var och en skall ha rätt att fritt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

När det gäller förhållandet mellan medborgarna och det allmänna är principen om yttrandefrihet skyddad i grundlag. Enligt regeringsformen kan yttrandefriheten begränsas bara genom lag eller - under vissa förutsättningar - genom annan författning efter bemyndigande i lag. Regeringsformen innehåller också vissa allmänna riktlinjer för hur långt sådana begränsningar av yttrandefriheten får gå (2 kap 12-13 §§ regeringsformen).

Bestämmelserna i regeringsformen angående yttrandefrihet är inte tillämpliga i förhållandet mellan enskilda, såsom t ex i förhållandet mellan privata arbetsgivare och arbetstagare. Regeringsformens bestämmelser är emellertid ett uttryck för den av så gott som alla omfattade värderingen att yttrandefriheten har central betydelse i vårt samhälle. När det gäller att tolka eller tillämpa bestämmelser i civilrättslig lagstiftning, däribland den arbetsrättsliga lagstiftningen, måste därför utgångspunkten vara den att en civilrättslig lag kan innefatta begränsningar av yttrandefriheten i förhållandet mellan enskilda endast under den förutsättningen att detta klart - uttryckligen eller underförstått - framgår av lagen. Den rättsliga presumptionen skall med andra ord vara den att en viss given lagbestämmelse inte innebär någon begränsning av yttrandefriheten försåvitt det inte tydligt framgår att en sådan är åsyftad eller ingår som ett naturligt led i regleringen. Det bör emellertid i sammanhanget erinras om att inte alla yttranden omfattas av det offentlighetsrättsliga skyddet för yttrandefriheten. Som påpekas i förarbetena till regeringsformens regler i ämnet (prop 1975/76:209 s. 141) ingår yttranden i tal eller skrift mer eller mindre nödvändigtvis som ett led i gärningen vid ett stort antal brott utan att man för den skull kan tala om begränsningar av yttrandefriheten. Som exempel nämns bl a de brott där vilseledande eller hot utgör en av brottsförutsättningarna. Motsvarande resonemang kan föras också på det civilrättsliga området; yttrandefriheten kan inte åberopas till försvar för en åtgärd som visserligen innefattar något slag av yttranden men som sedd som en helhet inte rimligen kan betraktas som ett utnyttjande av den medborgerliga yttrandefriheten.

Med utgångspunkt härifrån skall i detta fall i första hand avgöras vad som kan antas ligga i uttrycket "åtgärd". Enligt 8 § medbestämmandela-

gen måste nämligen en kränkning av föreningsrätten innefatta en "åtgärd" som vidtas av någon på arbetsgivare- eller arbetstagersidan gentemot någon på andra sidan.

I de delar som har intresse i målet har de föreningsrättsliga reglerna i medbestämmandelagen samma sakliga innebörd som motsvarande regler i tidigare gällande lag, nämligen lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt i den lydelse lagen fick genom lagändringar år 1940 (SFS 1940:332).

1940 års lagändringar grundades på ett förslag som avgivits av en sakkunnig (SOU 1939:49). I betänkandet uttalade den sakkunnige bl a att det för en föreningsrättskränkning fordrades att man på ena sidan vidtog en åtgärd riktad mot någon på andra sidan (anf betänkande s 70). Olika slag av åtgärder kunde komma i fråga. Den sakkunnige framhöll dock att en verklig åtgärd borde ha vidtagits. Bara yttranden av en arbetsgivare, varigenom hans motvilja mot arbetstagarernas organisationsförhållanden kommit till uttryck, skulle enligt den sakkunnige inte konstituera en föreningsrättskränkning. Detta förslag godtogs under lagstiftningsärendets fortsatta behandling (jfr prop 1940:106 s 37).

Arbetsdomstolen har i sin praxis understrukit att arbetsgivaren inte vidtar någon föreningsrättskränkande åtgärd om han begränsar sig till allmänt kritiska uttalanden mot den fackliga organisationen. En arbetsgivare har också ansetts oförhindrad att i allmänna ordalag rekommendera anställda att ansluta sig till viss facklig organisation (se AD 1945 nr 92, 1946 nr 68, 1953 nr 39 och 1976 nr 128).

Den aktuella frågan berördes under förarbetena till medbestämmandelagen. Arbetsrättskommittén framhöll i sitt betänkande (SOU 1975:1 s 755) att enbart en uttalad negativ åsikt om t ex någons fackliga verksamhet eller medlemskap i förening inte utgjorde föreningsrättskränkning.

Denna genomgång av förarbeten och rättspraxis ger stöd för att en föreningsrättskränkande åtgärd måste innefatta en aktivitet i form av konkreta åtgärder av mer direkt slag än att arbetsgivaren endast uttrycker en åsikt (i vissa fall kan också underlåtenhet att handla anses innefatta åtgärd se t ex AD 1955 nr 16 och 1981 nr 17). Detta stämmer också väl överens med det inledningsvis förda resonemanget om innebörden av yttrandefrihetsbegreppet och om den särskilda försiktighet som måste iaktas när det är fråga om att ge en civilrättslig lagregel sådan innebörd att begränsningar av yttrandefriheten uppkommer.

I det föregående har domstolen uppehållit sig vid frågan hur begreppet "åtgärd" bör uppfattas. Vid bedömningen av de i målet aktuella frågorna har det emellertid också visst intresse att konstatera, att föreningsrättsreglerna inte ger en förening något självständigt föreningsrättskydd. En organisation har skydd endast såtillvida att den kan ingripa mot sådana kränkningar av enskilda arbetstagers föreningsrätt som innebär intrång i organisationens föreningsrätt. Under förarbetena till medbestämmandelagen ställdes frågan om man skulle kunna ge organisationen ett mer direkt skydd. Arbetsrättskommittén avvisade dock den tanken med åberopande av bl a att gränsen till området för den allmänna yttrandefriheten då skulle bli svår att bestämma (SOU 1975:1 s 243).

Bolagets handlande kan kanske uppfattas såsom direkt riktat mot verkstadsklubben därigenom att bolagets företrädare genom olika uttalanden försökt försvaga klubbens ställning på arbetsplatsen. Som framgår av det nyss anförda kan emellertid ett sådant betraktelsesätt inte i sig leda till att förbundets talan om kränkning av föreningsrätten kan bifallas (jfr även SOU 1939:49 s 72 där man behandlar fallet att en arbetsgivare bedriver agitation mot en viss förening av arbetstagarare).

Arbetsdomstolen anser sammanfattningsvis att det inte kan innefatta någon föreningsrättskränkning att en arbetsgivare kritiserar en viss facklig organisation eller viss facklig förtroendemans sätt att bedriva facklig verksamhet. Det saknar därvid betydelse huruvida kritiken är befogad eller inte eller om kritiken framförs offentligt eller i enrum. Allmänna uttalanden om motsidan och dess företrädare kan nämligen aldrig i sig konstituera en föreningsrättskränkning. Är det emellertid inte fråga om ett allmänt uttalande utan i stället om ett mer eller mindre direkt uttalat hot mot någon eller några enskilda arbetstagarare blir situationen naturligtvis en annan (jfr AD 1976 nr 128).

I målet är också av betydelse hur bestämmelserna i 3 § förtroendemannalagen bör uppfattas mot bakgrund av vad som förut anförts rörande yttrandefrihetens principiella betydelse. I 3 § förtroendemannalagen föreskrivs att en facklig förtroendeman inte får hindras av arbetsgivaren att fullgöra sitt uppdrag. Av förarbetena framgår att uttrycket "hindras" skall ges vidsträckt innebörd. Däri ligger inte endast att den facklige förtroendemannen skall ha rätt att röra sig fritt på arbetsplatsen för att fullgöra de fackliga uppgifterna. Lagstiftaren har också avsett att ålägga arbetsgivaren att vara positivt verksam för att underlätta den samverkan i arbetsplatsens olika frågor som är syftet med förtroendemannalagen (prop 1974:88 s 162 och 216).

Vid tolkningen av 3 § förtroendemannalagen måste man i det nu aktuella fallet ha samma principiella utgångspunkt som när det gällde tolkningen av de föreningsrättsliga reglerna. I detta sammanhang bör man särskilt observera att en arbetsgivares kritik mot en facklig förtroendeman i och för sig kan medföra att den facklige förtroendemannens ställning i den fackliga organisationen försvagas. För den händelse arbetskamraterna finner arbetsgivarens kritik befogad kan den till och med leda till att den fackliga organisationen beslutar att ta ifrån den fackliga förtroendemannen hans fackliga uppdrag.

Nu förhåller det sig så att det i specialmotiveringen till 3 § förtroendemannalagen finns ett uttalande som innebär att en arbetsgivare kan angripas med stöd av lagen om han genom åtgärder som visserligen inte direkt riktas mot de fackliga förtroendemannen likväl undergräver deras ställning på arbetsplatsen (prop 1974:88 s 216-217). Departementschefen fortsätter emellertid med att konstatera att sådana åtgärder från arbetsgivarens sida mestadels torde vara att anse som föreningsrättskränkning. Den jämförelse som sålunda görs med de föreningsrättsliga reglerna leder närmast till den slutsatsen att det angivna uttalandet knappast kan ta sikte på sådant undergrävande av en facklig förtroendemanns ställning som kan bli följden av arbetsgivarens allmänna kritik av hans verksamhet. Enligt arbetsdomstolens mening kan man därför inte p g a detta isolerade uttalande i specialmotiveringen anta att 3 § förtroendeman-

nalagen skulle innebära en längre gående begränsning av yttrandefriheten än vad de föreningsrättsliga reglerna gör.

Domstolen anser därför att sådana allmänna uttalanden av arbetsgivaren som redovisades i det föregående inte heller kan innebära att arbetsgivaren bryter mot 3 § förtroendemannalagen.

Efter denna redovisning av de allmänna rättsliga förutsättningarna går domstolen över till att närmare behandla de påtalade händelserna.

Samtalet med Andersson den 27 mars

Lepistö har inför arbetsdomstolen uppgivit att han vid sammanträffandet med Andersson den 27 mars uttalade kritik mot Pettersson. Han ansåg att hon inte var lämplig som klubbordförande och undrade om Andersson skulle kunna göra någonting åt den saken. Lepistö har själv förklarat att han avsåg att Andersson skulle tala med Pettersson i syfte att förmå henne att ändra sitt uppträdande. Det bästa skulle vara om Andersson kunde förmå Pettersson att frivilligt avgå som klubbordförande. Lepistö har emellertid bestritt att han på något sätt skulle ha antytt att företaget var berett att betala pengar eller att företaget ville att Pettersson skulle sluta sin anställning.

Platschefen Sverdfält har lämnat i sak samma uppgifter som Lepistö.

Andersson däremot har uppgivit att Lepistö uttalat att man inom direktionen beslutat att Pettersson skulle bort från posten som klubbordförande och att man helst såg att hon slutade helt vid företaget. Då Andersson invände att det inte var företaget som utsåg klubbordförande och att det skulle bli dyrt att få bort Pettersson skulle Lepistö ha svarat att det fanns pengar till det.

Enligt domstolens mening ger inte utredningen något säkert underlag för att man skall kunna bedöma vad som egentligen i detalj tilldrog sig vid sammanträffandet. Andersson har emellertid också sagt att han uppfattade det hela som en personlig vädjan från Lepistö om att Andersson skulle hjälpa till med att få bort Pettersson från hennes fackliga uppdrag. Detta stöder knappast uppfattningen att det skulle ha varit fråga om hot om att anställningen skulle upphöra eller om löfte om ersättning för den händelse Pettersson lämnade sitt fackliga uppdrag, alternativt sin anställning. I varje fall kan Metall enligt domstolens mening inte anses ha bevisat, att det vid sammanträffandet förekom något annat än att bolagets företrädare uttalade kritik mot Pettersson för hennes sätt att sköta den fackliga verksamheten och att de även klargjorde att företagsledningen helst såg att Pettersson slutade med sitt fackliga uppdrag.

Som framgår av det förut anförda har arbetsgivarens företrädare varit oförhindrade att uttrycka denna sin uppfattning. Vad som förekom vid sammanträffandet med Andersson kan därför inte anses innebära att bolagets företrädare vidtagit någon föreningsrättskränkande åtgärd eller hindrat Pettersson i hennes fackliga verksamhet.

Personalmeddelandet

Det personalmeddelande som offentliggjordes vid verkstaden den 27 mars 1981 innehåller skarpa beskyllningar mot Pettersson. Beskyllningarna tar sikte på Petterssons sätt att sköta sitt fackliga uppdrag. De

kritiska synpunkter som framkom i personalmeddelandet har i och för sig varit ägnade att skada medlemmarnas förtroende för klubbordföranden.

I målet har också framkommit att sådana effekter åtminstone i viss mån uppkommit. Offentliggörandet av personalmeddelandet utgör nämligen inledningen till ett händelseförlopp som kulminerar i stormötet den 21 september. Efter detta stormöte tog vissa arbetstagare initiativ till ett upprop som skrevs under av omkring 50 arbetstagare. Syftet med uppropet var att klargöra att man inte längre hade förtroende för klubbstyrelsen. Åtskilliga av dem som skrev under uppropet synes sedermera ha ändrat uppfattning. Av vittnesmål som avgivits inför arbetsdomstolen framgår emellertid att det fortfarande finns arbetstagare på arbetsplatsen som inte har förtroende för Petterssons sätt att sköta uppdraget som klubbordförande.

Det har tidigare konstaterats att personalmeddelandet innefattade skarpa angrepp på Pettersson för hennes sätt att sköta sitt fackliga uppdrag. Detta angrepp har, kombinerat med andra uttalanden från Nyströms sida, fått den följd att åtminstone några arbetstagare säger sig sakna förtroende för Pettersson som klubbordförande. I den mening som alltså Pettersson faktiskt tillfogats skada, nämligen genom att hennes ställning som klubbordförande åtminstone i någon mån rubbats. Beskyllningarna i personalmeddelandet är av den arten att man lätt inser att Pettersson måste ha tagit illa vid sig. Detta har hon också själv bekräftat inför arbetsdomstolen.

Den skada som hon sålunda tillfogats genom beskyllningarna i personalmeddelandet är emellertid en följd av att Nyström begagnat sin rätt att fritt uttrycka sin åsikt. Som framgår av det förut anförda kan detta inte anses innefatta någon föreningsrättskränkning eller hinder i den fackliga verksamheten.

Personalmeddelandet innehåller emellertid inte bara kritik mot Pettersson. I personalmeddelandet anges nämligen att man på g a Petterssons agerande med omedelbar verkan skulle upphöra med utgivningen av personalbladet "Personalinformation". Detta personalblad har, enligt vad utredningen utvisar, funnits på företaget sedan slutet av 1960-talet. Personalbladet har kommit ut ungefär en gång i månaden fram till i mars 1981 då det drogs in. Enligt vad som framkommit genom vittnesmål av Britt-Marie Nässén, som är personalchef vid verkstaden och redaktör för personalbladet, har personalbladet främst innehållit olika personalnotiser, uppgifter om nyanställningar, informationsmaterial som fackklubbarna velat få ut till medlemmarna samt dessutom informationer från företagsledningen.

Enligt arbetsgivarparterna är det kännetecknande för en föreningsrättskränkande "åtgärd" att åtgärden på något sätt kan hänföras till det enskilda anställningsavtalet. Är det fråga om en åtgärd som endast påverkar det rent fackliga arbetet skulle alltså åtgärden inte kunna utgöra en föreningsrättskränkning. Att en sådan begränsning av begreppet åtgärd skulle göras har emellertid inte uttalats i förarbetena till 1936 års lag eller i förarbetena till medbestämmandelagen. Arbetsdomstolens praxis visar också att en föreningsrättskränkning kan bestå i en åtgärd som uteslutande försvårar fackligt arbete (AD 1977 nr 86 jfr även 1962

nr 6). Arbetsdomstolen anser därför att indragningen av personalmeddelandet - som knappast kan hänföras till Petterssons anställningsförhållanden - likväl innefattar en åtgärd i föreningsrättslagstiftningens mening. Som direkt anges i personalmeddelandet fattades beslutet om indragning av personalbladet på grund av Petterssons fackliga verksamhet.

För att åtgärden skall kunna innebära en kränkning av Petterssons föreningsrätt fordras dels att åtgärden kan anses vara riktad mot Pettersson dels att åtgärden medför skada för Pettersson (se 8 § första stycket andra meningen första ledet medbestämmandelagen).

Man skulle i och för sig kunna se saken så att indragningen av personalbladet inte har Pettersson som adressat utan i stället riktas mot samtliga anställda vid företaget. Sett från enbart Petterssons synpunkt skulle själva indragningen av personalbladet inte betyda så mycket. Utredningen tyder nämligen på att personalbladet under senare tid inte innehållit särskilt mycket och saknade egentlig betydelse för de fackliga organisationerna. Med det nu antydda synsättet skulle man komma till att åtgärden att dra in personalbladet knappast var riktad mot Pettersson och i varje fall inte kunde anses medföra någon egentlig skada för henne.

Domstolen anser emellertid att ett sådant synsätt är felaktigt. Domstolen vill i den delen anknyta till vad som i det föregående anfördes om att personalmeddelandet innehöll skarpa beskyllningar mot Pettersson och måste ha upplevts av henne som mycket kränkande. Personalmeddelandet var med andra ord i dess helhet i första hand riktad mot Pettersson och medförde skada för henne. Att enbart de allmänna beskyllningarna i personalmeddelandet inte i och för sig medför någon skyldighet för bolaget att utge skadestånd för föreningsrättskränkning beror ytterst på att lagreglerna konstruerats så att intresset av yttrandefrihet går före intresset av att bereda skydd för facklig verksamhet. När nu bolaget i det personalmeddelande som innehåller de kränkande beskyllningarna också tillkännagav ett beslut att dra in personalbladet gick bolaget utöver vad innefattas i den allmänna yttrandefriheten. Det skydd mot påföljder enligt arbetsrättsliga regler som ytterst följer av yttrandefriheten upphörde att fungera. Bolaget gick helt enkelt ett steg för långt när man beslutade att dra in personalbladet.

Enligt domstolens mening kan man inte isolera bedömningen till att endast avse just den del av personalmeddelandet som gällde indragningen av personalbladet (d v s andra stycket i personalmeddelandet). Man måste se personalmeddelandet som en helhet. Och vid en sådan helhetsbedömning finner man, att personalmeddelandet är riktad mot Pettersson, att det föranletts av hennes fackliga verksamhet, att det medfört skada för Pettersson och att personalmeddelandet inte bara innehåller allmän kritik utan även innefattar ett beslut om en konkret åtgärd, nämligen indragningen av personalbladet.

Under sådana förhållanden måste personalmeddelandet anses innefatta en kränkning av Petterssons föreningsrätt. Därmed innebär meddelandet också ett intrång i förbundets verksamhet. Arbetsdomstolen anser slutligen att bolaget genom personalmeddelandet bröt mot 3 § förtroendemannalagen. Personalmeddelandet måste nämligen, vid en helhetsbedömning, anses ha försvårat Petterssons fortsatta fackliga verksamhet.

Enligt Metalls mening innebar beslutet att upphöra att ge ut personalbladet ett sådant beslut om viktigare förändring av bolagets verksamhet, alternativt arbetstagarnas anställnings- eller arbetsförhållanden, att bolaget borde ha förhandlat före beslutet.

Som tidigare nämnts synes personalbladet under senare tid ha fått både minskad betydelse och minskat omfång. Nässén har sålunda berättat att personalbladet under senare tid innefattade endast en A4-sida och att det var svårt att förmå de anställda att medverka med bidrag till personalbladet. Hon har vidare förklarat att de lokala fackliga organisationerna uttryckt visst missnöje med personalbladet och att de hade övervägt att själva starta en egen informationstidning. Uppgifterna ger alltså underlag för slutsatsen att personalbladet under senare tid inte haft något större intresse för de anställda.

I målet har vidare lämnats vissa ostridiga uppgifter angående omfattningen av den information som förekommer vid företaget. Sålunda hålls varannan månad s k chefsmöten vid vilka lämnas information om orderingång, fakturering, produktionsbeläggning, investeringar m m. I dessa möten deltar bl a två företrädare för verkstadsklubben. Vidare lämnar concernledningens två gånger varje år information till de lokala organisationerna om hela concernens verksamhet. Verkstadsklubben får protokoll från bolagsstyrelsens sammanträden samt regelbundna beläggningsrapporter om produktionen i Norrtälje och i motsvarande verkstad i Ekenäs i Finland.

Oavsett vilken uppfattning man kan ha i frågan om indragningen av personalbladet kan anses ha innefattat en ändring av verksamheten, alternativt ändring av arbets- eller anställningsförhållandena, kan en sådan eventuell förändring på en nyss anmärkta förhållanden likväl inte anses ha varit viktigare. Den för de lokala organisationerna betydelsefulla informationen lämnades på annat sätt och berördes inte av indragningen av personalbladet.

Arbetsdomstolen finner därför att det på de särskilda förhållandena inte varit fråga om något åsidosättande av 11 § medbestämmandelagen.

Stormötet den 21 september

Av förhören vid arbetsdomstolen framgår att Nyström vid stormötet den 21 september 1981 kritiserade samtliga fackliga klubbar vid företaget, således även verkstadsklubben. Kritiken har främst tagit sikte på de tre klubbordförandena däribland Pettersson. Nyström synes ha framfört sin kritik i affekt. Övervägande skäl talar för att Nyströms upprördhet främst föranleddes av att han nyligen fått reda på att Metall avsåg att väcka talan mot bolaget för föreningsrättskränkning.

Vid bedömningen av vad som tilldrog sig vid stormötet hör det till bilden att bolagets styrelse vid sammanträde den 11-12 augusti 1981 beslutat ge verkställande direktören i uppdrag att ta upp primära förhandlingar, dels om begränsning av produktionen i Norrtälje i takt med naturlig avgång, dels om att flytta över tillverkningen till en mindre byggnad någon gång under de närmaste fyra åren. Detta beslut föranledde en artikel i Norrtälje Tidning den 14 augusti 1981 där de tre klubbordförandena intervjuades.

Under stormötet tog Nyström upp frågan om de närvarande klubb-

ordförandena ville stå för de uppgifter som de hade lämnat till Norrtälje Tidning. Han klargjorde vidare att man inte kunde vidta några åtgärder förrän arbetsdomstolen hade avgjort tvisten. Med anledning härav rev han i de församlade anställdas åsyn sönder ett upprättat utkast till kontrakt avseende köp av mark för ny fabrik.

Twist har uppkommit i frågan huruvida Nyström under stormötet på något sätt skulle ha hotat att lägga ned verksamheten vid verkstaden i Norrtälje. Avdelningsordföranden Andersson, som var närvarande vid stormötet, har uppgivit att Nyström förklarade att man skulle avvakta arbetsdomstolens dom. Liknande uppgifter har lämnats av förutvarande klubbordföranden i SIF-klubben Staffan Eriksson. Eriksson har berättat bl a att Nyström under stormötet uttalade att alla förhandlingar skulle läggas på is till dess arbetsdomstolens dom förelåg. Nyström skulle också ha nämnt att han fått rådet att vänta med tomtköpet till dess arbetsdomstolen hade dömt. Detta skulle enligt Erikssons uppfattning ha varit anledningen till att Nyström rev sönder kontraktet.

Erikssons vittnesmål stöder inte uppfattningen att Nyström under stormötet skulle ha framfört något som kunde uppfattas som ett allvarligt menat hot om att verksamheten skulle läggas ner eller att personal skulle friställas. Styrelsens beslut i augusti innebar ju också att verksamheten kunde fortsätta men att personalstyrkan skulle reduceras genom naturlig avgång. Det är i och för sig inte så troligt att Nyström genom sina uttalanden vid stormötet skulle ha avsett att gå ifrån styrelsens beslut. Metall kan därför inte anses ha styrkt att Nyström under stormötet gjorde något annat än framförde allmänna kritiska uttalanden mot de fackliga organisationerna och deras företrädare. Någon kränkning av föreningsrätten kan inte antas ha ägt rum i samband med stormötet. Talan om brott mot 3 § förtroendemannalagen är inte heller styrkt.

Skadeståndet m m

Offentliggörandet av personalmeddelandet och den i samband därmed beslutade indragningen av personalbladet måste ha innefattat betydande påfrestningar för Pettersson. Domstolen bestämmer skadeståndet till Pettersson till 20 000 kr och till förbundet till 15 000 kr.

Arbetsgivarparterna skall med hälften vardera utge ersättning för rättegångskostnader till arbetareförbundet. Med hänsyn till utgången i målet bör ersättningen skäligen jämkas till hälften.

Domslut

Bolaget skall utge skadestånd för föreningsrättskränkning och brott mot 3 § förtroendemannalagen i samband med personalmeddelandet den 27 mars 1981 med tjugotusen (20 000) kr till Pettersson och med femtontusen (15 000) kr till Metall jämte ränta enligt 6 § räntelagen på båda beloppen från den 1 oktober 1981 tills betalning sker.

Metalls talan i övrigt avslås.

Verkstadsföreningen och bolaget skall med hälften vardera utge ersättning för rättegångskostnader till Metall med trettontusentrehundra-sextiotvå (13 362) kr 50 öre, varav i ombudsarvode 10 000 kr, jämte sex

(6) procent ränta på förstnämnda belopp från dagen för denna dom tills betalning sker.

Dom 1982-03-03, målnummer A-155-1981

Ledamöter: Johan Lind, Claes Eklundh, Olof Petersson (skiljaktig), Gunnar Lindström (skiljaktig), Sven Olof Dahlman (skiljaktig), Lars Eriksson (ombudsman i Landsorganisationen; tillfällig ersättare; skiljaktig) och Sture Wendin (förste ombudsman i Svenska Polisförbundet; tillfällig ersättare; skiljaktig).

Sekreterare: Filippa Täckholm

Ledamöterna Gunnar Lindströms och Sven-Olof Dahlmans skiljaktiga mening.

Vi är skiljaktiga i frågan om någon kränkning av föreningsrätten ägt rum.

Indragningen av personalbladet vidtogs på grund av Petterssons handlande men just den åtgärden kan inte anses ha medfört någon skada för Pettersson. Utredningen visar nämligen att personalbladet under senare tid inte innehållit så mycket. Intresset från de anställdas sida synes ha varit ringa och bl a Pettersson själv har tidigare kritiserat personalbladet såsom varande alltför ensidigt. Hennes fackliga arbete kan ej heller antas ha blivit försvårat genom indragningen, eftersom de fackliga organisationerna fick tillfredsställande information på annat sätt, t ex genom de enligt vad som uppgivits i målet välbesökta stormötena.

Det bör tilläggas att de skarpa beskyllningar mot Pettersson, som finns i personalmeddelandet, självfallet måste ha inneburit skada för Pettersson i den meningen att beskyllningarna var kränkande. Detta är emellertid en skada som är en följd av uttalanden, som inte innefattar någon åtgärd i lagstiftningens mening. Även om beskyllningarna görs i det meddelande, som innehåller beslutet om indragning av "Personalinformation", saknar därför denna ideella skada rättslig betydelse vid bedömningen av om indragningen av "Personalinformation" utgjorde en föreningsrättskränkning.

På grund härav anser vi att personalmeddelandet inte innefattar någon kränkning av Petterssons föreningsrätt. Det har inte heller varit fråga om brott mot 3 § förtroendemannalagen.

Överröstade i denna del biträder vi i övrigt domen.

Ledamöterna Olof Peterssons, Lars Erikssons och Sture Wendins skiljaktiga mening

Vi är skiljaktiga i frågan huruvida bolaget borde ha förhandlat innan man beslöt att dra in personalbladet.

Enligt Metalls mening innebar beslutet att upphöra att ge ut personalbladet ett sådant beslut om viktigare förändring av bolagets verksamhet, alternativt arbets-tagarnas anställnings- eller arbetsförhållanden att bolaget borde ha förhandlat före beslutet.

På alla arbetsplatser gäller att det är viktigt att de anställda och deras organisationer får löpande information i frågor som har intresse för dem. Informationsbehovet kan tillgodoses på olika sätt. En möjlighet är att inrätta ett system med någon form av personaltidning där bl a de anställda förutsätts medverka. Många anställda läser sådana personaltidningar och fäster vikt vid dem. Det kan naturligtvis inträffa på en arbetsplats att företagsledningen gör den bedömningen att informationen kan göras bättre, om man slopar personaltidningen och går över till något annat informationssystem, t ex regelbundet återkommande stormöten.

Det är emellertid ingalunda självklart att en sådan bedömning delas av arbetstagsidan. Arbetstagsarna kanske anser att stormöten är mer påfrestande och tidskrävande och att man därför bör behålla personaltidningen. I just det aktuella fallet har man fö fog att anta att många anställda inte gärna deltar i bolagets

stormöten som - enligt vad utredningen utvisar - ofta inleds med allmänpolitiska betraktelser av Nyström kombinerade med utfall mot arbetarrörelsen.

Av dessa skäl måste man anta att beslutet att dra in personalbladet var ett sådant viktigare beslut om ändring av bolagets verksamhet i Norrtälje att beslutet borde ha föregåtts av förhandling. Denna åtgärd måste typiskt sett vara en sådan fråga som den fackliga organisationen har intresse av att påverka. Bolaget åsidosatte alltså 11 § medbestämmandelagen på det sätt Metall har hävdad i målet. För det lagbrottet bör bolaget utge allmänt skadestånd till Metall med 8 000 kr.

Överröstade i detta hänseende är vi i övrigt ense med majoriteten.

Nr 34

Lärarnas Riksförbund

mot

Norrköpings kommun.

I besvärssaken till länskolnämnd över tillsättning av lärartjänst som avgjorts av skolstyrelse har länskolnämnden begärt yttrande av skolstyrelsen. Fråga om skyldighet för kommunen att före yttrandet på begäran förhandla enligt 12 § medbestämmandelagen. Uttalanden i fråga om 11-13 §§ medbestämmandelagen skall tillämpas i rättstvister.

12 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Mellan Lärarnas Riksförbund (LR) och Norrköpings kommun gäller kollektivavtal.

Norrköpings kommun utannonserade hösten 1979 en tjänst i svenska som främmande språk, lärare 153 (gymnasiet) inom centrala rektorsområdet i Norrköping. Bland de sökande fanns LR:s medlem Christer Bosson.

Den 21 december 1979 anslogs på kommunens anslagstavla att en annan sökande, Louise Schön, hade erhållit förordnande på tjänsten.

Bosson besvärade sig över beslutet att förordna Schön till länskolnämnden i Östergötlands län. Inför avgörandet begärde länskolnämnden yttrande av Norrköpings kommun. LR:s kommunförening i Norrköping påkallade den 20 februari 1980 förhandling enligt 12 § medbestämmandelagen angående kommunens yttrande över Bossons besvär.

Kommunen avvisade genom skrivelse den 27 februari 1980 framställningen på den grunden att yttranden från skolstyrelsen ej var förhandlingsbara. Den 19 mars 1980 beslöt skolstyrelsen om yttrandet till länskolnämnden.

LR har väckt talan mot kommunen och yrkat att arbetsdomstolen

1. fastställer att kommunen varit skyldig att uppta och genomföra förhandling enligt 12 § medbestämmandelagen före kommunens beslut den 19 mars 1980 att avge yttrande till länskolnämnden i Östergötlands län över besvär av LR:s medlem Christer Bosson,

2. förpliktar kommunen att till LR utge allmänt skadestånd med 10 000 kr för åsidosättande av förhandlingsskyldigheten och

3. förpliktar kommunen att erlagga ränta enligt 6 § räntelagen på skadeståndsbeloppet från och med dagen för delgivning av stämning i målet till dess betalning sker.

Kommunen har bestritt käromålet i dess helhet men vitsordat den yrkade räntan som i och för sig skälig.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till stöd för sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

LR

Händelseförloppet

Hösten 1979 utannonserade Norrköpings kommun en tjänst i svenska som främmande språk, lärare 153 (gymnasiet) vid centrala rektorsområdet i Norrköping. Centrala rektorsområdet i Norrköping omfattar grundskolan. Bestämmelser om inrättande och tillsättning av statligt reglerad tjänst som lärare 153 vid gymnasieskolan återfinns i skolförordningen (1979:717).

Tre personer sökte tjänsten inom ansökningstiden, bland dem LR:s medlem Christer Bosson. Bosson hade sedan 1971 varit tillsvidareanställd som lärare inom grundskolan i Norrköping. I december 1979 anslogs på kommunens anslagstavla att Louise Schön förordnats på tjänsten med tidsbegränsat förordnande. Detta hade skett enligt reglerna i skolförordningen om förordnande av icke behörig lärare. Ingen förhandling enligt 12 § medbestämmandelagen hade föregått beslutet.

I slutet av december besvärade sig Bosson över tillsättningsbeslutet till länskolnämnden. Länskolnämnden kan i enlighet med skolförordningen upphäva kommunens tillsättningsbeslut och förordna annan på tjänsten. Bosson, som var ende behörig sökande, yrkade att länskolnämnden skulle upphäva kommunens beslut och förordna honom på tjänsten med förordnande tills vidare. Enligt föreskrifterna i skolförordningen skall statligt reglerad lärartjänst tillsättas med den mest meriterade behörige sökanden och om vissa andra förutsättningar är uppfyllda skall anställningen ges formen av tillsvidareanställning.

Inför länskolnämndens avgörande av ärendet begärde nämnden yttrande av Norrköpings kommun. LR:s kommunförening i Norrköping påkallade med anledning därav den 20 februari 1980 förhandling enligt 12 § medbestämmandelagen angående kommunens yttrande över Bossons besvär.

I skrivelse den 27 februari avvisade kommunen LR:s förhandlingsframställan på den grunden att yttranden från skolstyrelsen inte är förhandlingsbara. Kommunen hade dock tidigare förhandlat om yttranden.

Skolstyrelsen fattade beslut den 19 mars 1980 av innebörd att skolstyrelsen yrkade att länskolnämnden inte måtte bifalla Bossons besvär. Länskolnämnden fattade beslut i ärendet i augusti 1980. Beslutet innebär att Bossons besvär lämnades utan bifall p g a att konstruktionen av tjänsten inte följde reglerna i skolförordningen. Kommunen anmodades att inför läsåret 1980/81 göra en förnyad lediganmälan och tillsättning